

Nr 14.

Av herr **Nordenson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande reglering av den inhemska prisbildningen (prisregleringslag).

I syfte att möjliggöra en allmän fortlöpande kontroll över den inhemska prisbildningen, i den mån denna betingas av ökad varuknapphet vid oförändrad köpkraft, har i proposition nr 58 framlagts förslag till lag med vissa bestämmelser rörande reglering av den inhemska prisbildningen.

För detta ändamål har Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i lagförslaget tillagts vittgående befogenheter, vilka med den allmänna avfattning, de i lagtexten erhållit, giva Kungl. Maj:t rätt ej blott att generellt fastställa visst pris att gälla som normalpris vid försäljning och transport av förnödenheter utan även att utan annan inskränkning än den, som betingas av lagens syfte, genom tvångskartellering och nyetableringsspärr ingripa reglerande i näringslivets organisation liksom i den fria näringsutövningen.

Såsom av motiveringen framgår äro emellertid dessa befogenheter i tillämpningen endast avsedda att tjäna som hjälpmedel i sista hand för vissa fall och för vissa begränsade näringsområden. Sålunda har framhållits, att eventuella prisreglerande åtgärder i första rummet böra genomföras på frivillighetens väg genom överenskommelser mellan kontrollmyndigheten samt de företag och sammanslutningar, vilka kontrollera utbudet på vederbörande marknadsområden. Därjämte har upplysts, att med den marknadsreglering, som redan nu förefinnes ifråga om många industriförnödenheter, förutsättningar kunna anses föreligga för att genom sådana överenskommelser åvägbringa garantier mot obefogade prishöjningar för en avsevärd del av den svenska varumarknaden. Med den förståelse, som därjämte ådagalagts från olika näringsammanslutningar att i nuvarande situation iakttaga återhållsamhet ifråga om prishöjningar, torde jämväl kunna förväntas att en på frivillighetens väg anordnad priskontroll som regel skall komma till stånd. Att beakta är vidare att priskontrollen — på sätt i specialmotiveringen till § 2 framhållits — blott avser att omfatta sådana förnödenheter, vilkas priser kunna antagas ha avsevärd betydelse för den allmänna prisutvecklingen. Den begränsning av priskontrollen, som härav betingas, torde även såtillvida vara av vikt, som prissättningen för dessa förnödenheter oftast torde vara bunden och som sådan kunna regleras utan tvångsingripanden. Härmed överensstämmer jämväl, att de generella befogenheter, som enligt författningstexten tillkomma Kungl. Maj:t särskilt i vad det gäller genomförandet av en tvångskartellering eller en nyetableringsspärr, enligt motiveringen endast äro avsedda att tagas i bruk under vissa speciella omständigheter, såsom för åvägbringande av enhetlig prisbestämning samt förenklade för-

handlings- och kontrollformer eller för förhindrande av kedjehandel eller annan onödigt fördyrande mellanhandel med utpräglat spekulativ inriktning.

Tydligt är sålunda, att de i § 2 angivna befogenheterna — särskilt i vad de avse den under punkt 1) meddelade rätten till organisatoriska ingripanden — sträcka sig vida längre än som enligt propositionens motivering är erforderligt för ett effektivt genomförande av en fortlöpande priskontroll. Samtidigt skulle emellertid en dylik utformning av den Kungl. Maj:t givna fullmakten öppna möjlighet för ingripanden, vilka ur andra och ej mindre betydelsefulla synpunkter måste väcka betänksamhet. Enligt sin natur kan såväl tvångskartelleringen som nyetableringssparren komma att verka som en hämsko på den expansiva, progressivt inställda företagsamheten. Erfarenhetsmässigt leda också dylika ingrepp i längden till att näringslivets effektivitet försvagas med påföljd att prisnivån höjes och levnadsstandarden sänkes. Med beaktande härav kan ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl finnas för att i lagen införa den under § 2 punkt 1) angivna befogenheten. För denna uppfattning torde jämväl tala, att de syften, som därmed i vissa fall skulle tillgodoses, lära kunna vinnas antingen genom anlitande av Kungl. Maj:t redan tillkommande befogenheter eller genom ett in casu av riksdagen begärt medgivande. Ur samma synpunkter torde under § 2 punkt 3) böra uttryckligen angivas att den däri avsedda befogenheten att fastställa visst normalpris endast skall gälla sådana förnödenheter, vilkas pris ha avsevärd betydelse för den allmänna prisutvecklingen.

Med det vidsträckta tillämpningsområde, lagförslaget enligt ordalydelsen erhållit, följer vidare uppenbara svårigheter att närmare angiva grunderna för normalprissättningen. I detta avseende har i propositionen uttalats, att varupriserna vid reglering genom överenskommelse eller normalprissättning böra i princip, med beaktande av efterfrågans utveckling, fastställas i relation till återanskaffningskostnaderna. Denna till sin innebörd ovissa och svävande formulering skulle bättre kunna preciseras, därest den tilltänkta prisregleringen — på ovan angivet sätt — begränsats till att företrädesvis avse för den allmänna prisbildningen mera betydelsefulla varor. Om dessa varor torde nämligen gemenligen gälla, att de nära följa den allmänna prisutvecklingens konjunkturella förlopp med omväxlande prisstegringar och prisfall. För företagen är därför av avgörande betydelse, att de genom uttagande av ett pris, motsvarande reproduktionskostnaderna, vid en uppåtgående konjunktur beredas möjlighet att fondera uppkomna vinster för att därefter vid ett senare inträdande prisfall kunna möta därav föranledda förluster. Endast på detta sätt kan inom näringslivet vinnas den konsolidering och motståndskraft som mötandet av en kris och därmed följande svårigheter regelmässigt drager med sig. Vid prissättning inom här berörd näringsverksamhet gäller också som allmän regel, att det pris, som betingas av reproduktionskostnaderna, är det i första rummet avgörande.

Med de mångskiftande förhållanden, som regelmässigt bestämma ett företags kostnadsberäkningar, är vidare naturligt, att betydande svårigheter måste uppstå att med önskvärd klarhet och fullständighet angiva de grunder,

som jämlikt § 7 skola anses giltiga för en prishöjning utöver normalpriset. De uttalanden, som härutinnan förekomma i propositionen, jäva knappast en sådan uppfattning. Såsom dylika grunder ha därstädes endast angivits dels en ogynnsam lagersituation, dels transportkostnadernas lokala växlingar och liknande objektiva bestämbara faktorer. Ovisst är sålunda, huruvida som giltighetsgrund är att anse en av varuknapphet inträdd resp. väntad minskning i omsättningen och en därav föranledd höjning av tidigare kostnads- och vinstpålägg. Samma spörsmål lär uppstå i många andra fall, exempelvis vid bedömande av olika slags avskrivningar och andra efter skiftande regler fördelbara affärsomkostnader. I själva verket torde dessa förhållanden alltid komma att lämna ett brett spelrum för olika bedömanden, ett förhållande, som varken med hänsyn till en enhetlig tillämpning och likformig domstolsprövning ej heller till billiga krav på rättssäkerhet kan vara tillfredsställande. Även om lagens effektivitet inskränkes torde ur dessa synpunkter vara angeläget att fastställande av normalpris sker med urskiljning och i regel endast i undantagsfall.

I vad mån förevarande lagstiftning blir till gagn, torde väsentligen bero på huru densamma kommer att tillämpas. Av avgörande betydelse lär därför vara att det förtroendefulla samarbete, som nu kommit till stånd mellan de prissakkunniga och olika näringsorganisationer, även under den nya ordningen upprätthålles samt i möjligaste mån vidgas och stärkes. Ur denna synpunkt torde särskilt böra understrykas angelägenheten av att den blivande kontrollmyndigheten liksom dess lokala underinstanser erhålla en på en gång opartisk och med näringslivets frågor förtrogen sammansättning, samt att på dessa organ ankommande spörsmål i den utsträckning, förhållandena påkalla, handläggas i nära kontakt med de näringsorganisationer, som var efter sin uppgift därtill äro bäst skickade. För en riktig bedömning av prisbildningen och dess mångskiftande problem är en dylik samverkan av lika vikt vare sig fråga är om priskontrollens genomförande inom visst produktions- eller distributionsled eller det gäller dess utsträckande till prisbildningen mellan olika stadier i produktions- och distributionsprocessen.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen må besluta sådan ändring av förslaget till prisregleringslag att bestämmelsen i § 2 punkt 1) utgår och att bestämmelsen i § 2 punkt 3) begränsas till att gälla förnödenheter, vilkas priser ha avsevärd betydelse för den allmänna prisutvecklingen, samt

att de synpunkter i övrigt som ovan anförts vid riksdagens behandling av förevarande proposition må vinna beaktande.

Stockholm den 4 november 1939.

Harald Nordenson.

K. G. Ewerlöf.

Eilif Sylwan.

Karl Wistrand.

